

AGRIBUSINESS CLUSTERS:

BOUWSTENEN VAN DE
REGIONALE BIOBASED ECONOMY?

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Kaftontwerp; Tom Boekema

Agribusiness clusters:

Bouwstenen van de regionale biobased economy?

Huub Smulders

Maikel Gijzen

Frans Boekema (red.)

Copyright Shaker Publishing 2009

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978-90-423-0353-9

Shaker Publishing B.V.

St. Maartenslaan 26

6221 AX Maastricht

Tel. : 043 – 3500424

Fax : 043 – 3255090

<http://www.shaker.nl>

Voorwoord

Elk jaar organiseert het bestuur van RSA-Nederland een najaarsdag, waarbij een aantal experts presentaties geeft over diverse aspecten van een centraal gekozen congressthema. De najaarsdag van 2007 is op 15 november gehouden in de jaarbeurs te Utrecht onder het motto "Agribusiness en regionale ontwikkeling". Het programma zag er als volgt uit:

Als eerste spreker gaf Prof. Wim Soetaert van de Universiteit Gent een lezing waarin ruime aandacht was voor "Ghent Bio-Energy Valley", als voorbeeld van innovatieve clustering van bedrijvigheid in nauwe samenwerking met overheden en kennisinstellingen in de regio Gent. Prof. Strijker plaatste als tweede spreker een aantal kritische kanttekeningen bij het concept van agribusiness complexen en de rol van de ruimtelijke component hiervan. Als derde spreker gaf Drs. Peter Smeets van TransForum in een levendig betoog aan, hoezeer kennis en kennisinstellingen noodzakelijk zijn om complexe clusters en netwerken beter te laten functioneren. Als laatste spreker maakte oud-minister Prof. Veerman duidelijk hoe hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen hun invloed uitoefenen op het te formeren beleid omtrent de agribusiness.

De inleidingen van deze najaarsdag zijn in geredigeerde vorm terug te vinden in dit boek. Een woord van dank gaat daarbij uit naar hen en de andere uitgenodigde auteurs, wiens bijdragen ook in geredigeerde vorm zijn terug te vinden in dit boek. Ook met dank aan Teun Smulders MSc. en drs. Louis Linders voor hun kritische opmerkingen tijdens het redigeren van het boek.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar ERAC (European and Regional Affairs Consultants) in Boxtel en TransForum. ERAC heeft deze uitgave gesponsord en Huub Smulders in staat gesteld als editor zijn rol te spelen bij het tot stand komen van deze publicatie. TransForum heeft als sponsor een bijdrage geleverd en zal ook betrokken zijn bij vervolgonderzoek.

We hopen dat deze publicatie niet alleen bijdraagt tot een beter begrip en meer kennis van de biobased economy en de speciale rol voor clustervorming in deze. De bijdragen in dit boek hebben onze overtuiging gesterkt, dat er interessante perspectieven bestaan voor de biobased economy als één van de motoren voor regionaal economische groei en (innovatieve) ontwikkeling in de nabije en verre toekomst.

Huub Smulders
Maikel Gijzen
Frans Boekema

INHOUDSOPGAVE

H. Smulders, M. Gijzen, F.W.M. Boekema

1	Agribusinessclusters: Bouwstenen van de regionale biobased economy?	1
1.1	Van de industriële revolutie naar de biobased economy in vogelvlucht	2
1.2	Opbouw van het boek	4

C.P. Veerman, H. Smulders

2	Food, Feed, Fuel en Fibres: Mondiale ontwikkelingen en de beleidspositionering van Nederland	9
2.1	Food en Feed	10
2.2	Fuel	11
2.3	Fibres	15
2.4	Beleidspositionering van Nederland	15
2.5	Van mondiale ontwikkelingen naar een (regionale) beleidsvorming en –positionering	17
2.5.1	Ruimtelijke concentratie van agrarische functies	18
2.5.2	Beïnvloeding van het beleid door de verslechtering van het milieu	19
2.5.3	Economisch realisme als vliegwiel voor het behalen van comparatieve voordelen	19
2.5.4	Zonder internationale visievorming geen biobased economy	19
2.5.5	Een trendbreuk als vliegwiel voor transitie	20
2.6	Conclusie	20

D. Strijker

3	Agribusiness complexen en ruimtelijke clustering	23
3.1	De geschiedenis van clustering in de agribusiness	23
3.2	Succesvolle complexen	25
3.2.1	Het tuinbouwcomplex	25
3.2.2	Het intensieve veehouderijcomplex	26
3.2.3	Fabrieksaardappels	29
3.3	Het selfsustaining agribusiness complex	30
3.4	Bepalende randvoorwaarden	30
3.4.1	Transportkosten	30
3.4.2	Grondgebondenheid	30
3.4.3	Bedrijventerreinen	31
3.5	Conclusie	33

M. Gijzen, F. Timmer, J. Dagevos, F.W.M. Boekema

4	Biopark Terneuzen: Een duurzaam en innovatief toonbeeld voor Zuidwest-Nederland	37
4.1	De regionale economie van Zeeuws-Vlaanderen: behoefte aan nieuwe economische dragers	38
4.2	De ontwikkeling van het Biopark Terneuzen	39
4.2.1	Het vertrekpunt: Stand-alone scenario	39
4.2.2	Een clustering op lokale schaal: Biopark Terneuzen	39
4.2.3	Uitbouw van het cluster Biopark Terneuzen	40
4.2.4	Full scale grensoverschrijdend cluster: Bio Base Europe	42
4.3	Biopark Terneuzen met een Cradle to Cradle benadering	42
4.4	Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) binnen Biopark Terneuzen	44
4.4.1	Maatschappelijke impact productie biobrandstoffen	45
4.4.2	Transparantie	45
4.5	Transitie naar een duurzame energiecorridor in Zuidwest-Nederland	45
4.6	Ontwikkeling in de toekomst	47
4.7	Conclusie en aanbevelingen	48

W. Soetaert	
5 Ghent Bio-Energy Valley: Een innovatief en duurzaam cluster	53
5.1 Transitie van een fossil based economy naar een biobased economy	53
5.2 Ghent Bio-Energy Valley	56
5.2.1 Uitbouw van synergie en clustervorming tussen de leden.....	56
5.2.2 Informatie en sensibiliseringsacties voor het grote publiek	57
5.2.3 Uitbouw van Onderzoek en Ontwikkeling	58
5.3 Ontwikkelingsdynamiek van bioraffinaderijen.....	60
5.3.1 Technologie.....	62
5.3.2 Schaalgrootte	62
5.3.3 Integratie, synergie en clustervorming	63
5.4 Conclusie	63
R.P. Kranendonk, B.P. Kersten, B.J. Regeer	
6 Greenport Venlo: Een gezamenlijke zoektocht naar duurzame regionale ontwikkeling.....	65
6.1 De projectdoelen en ligging van Greenport Venlo.....	66
6.2 Sturingsstijlen	69
6.2.1 Hiërarchische sturing.....	69
6.2.2 Interactieve sturing	69
6.2.3 Conditionele sturing	70
6.2.4 Sturing via Communities	70
6.3 Nieuwe sturingsperspectieven	71
6.4 Ervaringen met het project	71
6.4.1 Veelbelovende nieuwe aanpak: ervaringen met Greenport Venlo.....	72
6.4.2 Nieuwe organisatie bij CoP-aanpak	73
6.4.3 Andere manier van werken, projectontwikkeling in de praktijk.....	73
6.4.4 Veranderende rollen, nieuwe verantwoordelijkheden en creatieve partnerships.....	75
6.5 Regionale ontwikkeling en duurzaamheid.....	76
6.5.1 Nieuwe gemeenschappelijke definities van duurzaamheid	76
6.5.2 Cradle to Cradle: Greenport Venlo naar een ultraduurzame regio	77
6.6 Conclusie	78
P.J.A.M. Smeets	
7 TransForum: Innovatie van de kennisinfrastructuur in de Nederlandse landbouw	83
7.1 Definitie basisbegrippen omtrent duurzame ontwikkeling in de landbouw	83
7.2 Historie van de kennisinfrastructuur	86
7.3 Beoogde eindresultaten 2011	87
7.4 De werkwijze van TransForum	89
7.5 Illustratieve voorbeelden van nieuwe samenwerkingsvormen	91
7.6 Praktijkervaringen van TransForum	92
7.7 Tot besluit: De vijfde P.....	94
H. Smulders, M. Gijzen, F.W.M. Boekema	
8 Epiloog.....	97
BIJLAGEN	103
I European and Regional Affairs Consultants	105
II TransForum	107
III De auteurs.....	111
IV Regional Science Association Nederland	113
V Eerder onder auspiciën van RSA Nederland verschenen publicaties	115